

dicti fratres aliquam ex indulgentia nostra videantur in hoc gratiam consecuti.» Ubi Glossa inquit: «Indulgentia enim (seu privilegium) semper debet aliquid conferre: alias delusoria esset indulgentia principis.»

138. *In privilegiis favore cultus divini concessis fit lata interpretatio, etiam in præjudicium tertii.* — Limitatur quarto allegatum axioma, ut non procedat in privilegiis concessis favore cultus divini: quia in talibus fit lata interpretatio, etiam in præjudicium tertii. Fagnanus, in c. *Olim*, n. 25, de *Verb. signif.*, post Calderinum, consil. 422, alias 6, de *Privileg.*, et patet ex cit. c. *In his de Privileg.*, ubi dicitur: «In his, quæ ad cultum divinum facere dignoscuntur, non maligna, sed benigna est potius interpretatio facienda.» Unde Laymanus, lib. I, *Theolog. moral.*, tract. IV, cap. xxiii, n. 5, post Sylvestrum, v. *Privilegium*, quæst. 3. Suarez, lib. VIII, de *Legib.*, cap. xvii, n. 7 et alios, hoc ipsum exemplificans, merito docet, quod privilegium datum in favorem causæ publicæ piæ, religiosæ, alteriusve favorabilis, puta privilegium exemptionis clericorum a jurisdictione principum sæcularium, et religiosorum a jurisdictione ordinariorum, ample sit interpretandum in favorem religionis. «Nam summam esse rationem, quæ pro Religione facit,» habetur expressum in l. *Sunt personæ*, ff. de *Religios. et sumptib. funer.* (ADNOTATIO XXV).

139. *Privilegia concessa in favorem publicum, late sunt interpretanda.* — Huc deserviunt, quæ habet Lessius, lib. II, de *Just. et jur.* cap. xlii, n. 6, videlicet privilegia, quæ sunt concessa in favorem publicum, v. g. privilegia concedentia facultatem, dispensandi, et commutandi vota, quæ conceduntur non alicui particulari, sed integro ordini, non censi mera privilegia, et odia juris, sed potius favorem ac beneficium principis: ac proinde late esse interpretanda, eo præsertim, quia talia sunt beneficia non tam ordinis, quam populi christiani.

140. *Sicut et privilegia motu proprio principis concessa.* — Limitatur ultimo sæpe dictum axioma, quando privilegium, licet contra jus commune datum, motu proprio ipsius principis concessum fuit: tunc enim amplam potius interpretationem meretur, veluti quod prius principis beneficium est, atque ex certa scientia datum censetur; ut c. *Si motu proprio*, 23, et c. *Sipluribus*, 24, de *Præbend.*, in 6; Layman, cit. cap. xxiii, n. 5; Suarez,

d. cap. xxvii, n. 8, et alii. Nam temerarium est, et perabsurdum, liberalitatem principis non ad augmentum privilegiorum, sed diminutionem convertere, sive interpretari velle, l. *Hac consultissima*, C. de *Agentibus, in rebus*, lib. XII.

§ VI.

DE CLAUSULIS, ET FORMA RESCRIPTORUM
NECESSARIO OBSERVANDA.

141. *Clausula*: «Si ita est, Si preces veritate nitantur», in *rescriptis vel apponitur vel subintelligitur.* — Quæritur I. Quænam clausulæ in rescriptis communiter apponantur, vel saltem subintelligi debeant? Resp. Hujusmodi clausulæ sunt plures, potissimum vero sequentes. Prima est, «Si ita est», prout videlicet supplicans narraverat; sive, quod idem est, «Si preces veritate nitantur.» Et hæc in omni rescripto ad instantiam partis emanato, etiamsi non apponatur, semper est subintelligenda, text. clar., cap. ii, h. t. Unde si opponatur, narrata non esse vera, onus probandi incumbit impetranti, ut notat Abbas, ibid., n. 3. Quinimo de rigore juris civilis necesse est, ut dicta clausula expresse rescripto inseratur; adeo, ut si non sit apposita, non valeat rescriptum, L. ult. C. de *Divers. rescript.* Verum de hac clausula plura in § seqq., agendo de subreptione rescriptorum.

142. *Idem dicendum de clausula*: «Salvo jure alterius.» — Altera clausula, quæ in rescriptis tum justitiæ, tum gratiæ, vel apponi solet, vel subintelligi debet, est illa, «Salvo jure alterius.» Nam Papa non intendit ullius juri derogare, sed vult jus suum cuilibet manere illæsum, nisi aliud exprimat, c. *Pastoralis*, 19, de *Privileg.*, et can. de *Eccllesiasticis*, 25, q. 2, et can. *Nunc vero*, 9, q. 3, et c. *Ad aures*, 8, h. t. In quo proinde postremo loco, Glossa, v. *Intentionis*, pluribus aliis juribus allegatis notat, dominum Papam sic uni concedere beneficium, quod alium non lædat, vel gravet, saltem graviter, seu enormiter (modicum quippe præjudicium estimari non solet. Pirhing, h. t. n. 39, et Glossa, margin. fin., can. 1, dist. 85). Melius est enim, neutrum juvare, quam alterum lædere, can. *Denique*, 14, quæst. 5, etc. *Apostolicæ*, 9, § *Quia tamen, de Donationib.* Concordat illud Apostoli, II, *Corinth.*, viii, 13, dicentis: *Non enim volumus, ut aliis fiat re-*

§ VI. DE CLAUSULIS, ET FORMA RESCRIPTORUM NECESSARIO OBSERVANDA. 241

missio, vobis autem tribulatio. Et regula Cancellariæ 18, quæ inscribitur, «De non tollendo jus quæsitum.» Huc faciunt dicta superius, n. 132.

143. *De aliis rescriptorum clausulis. Remissive.* — Præter hæc generales clausulas, quæ cuivis rescripto ad instantiam partis emanato (nisi secus certis de causis exprimat) tacite insunt, atque non raro expresse apponuntur: dantur plures clausulæ speciales, quæ pro ratione materiæ subjectæ, ipsaque rescriptorum diversitate inseri consueverunt. Verum de his partim suo loco commodius agetur; partim consulendi erunt auctores, præsertim vero Augustinus Barbosa, et doctores per ipsum citati, in præclarissimis suis tractibus variis, qui «de axiomatibus juris, et clausulis, ac dictionibus usu frequentioribus» inscribuntur.

144. *Forma in rescriptis præscripta necessario est observanda: adeo ut actus sit nullus, si quoad aliquid substantiale non observetur.* — Quæritur II. An, et qua necessitate, forma in rescriptis præscripta observari debeat? Resp. Forma in rescriptis præscripta necessario est observanda; adeo quidem, ut ea quoad aliquid substantiale non observata, actus inde sequens ipso jure sit irritus. Patet hoc ex c. *Cum dilecta*, 22, h. t. ubi processus contra dati formam rescripti attentatus, irritus dicitur et inanis, hoc est, ipso jure nullus, et non primum per sententiam judicis irritandus, juxta Glossam ibidem § *Irritum*; Abbatem Felinum, et alios, qui proin dictum capitulum ita summant: «Processus factus per litteras subreptitias irritatur, sed factus contra formam rescripti irritus nuntiatur.» Concordat textus in c. *Cui de non sacerdotali*, 27, de *Præbend.* in 6, ubi pariter in rescriptis ad beneficia obtinenda dicitur, «quod eorum fines diligenter servari oportet,» juncta l. *Diligenter*, ff. *Mandati*; cum similibus.

145. *Nec sufficit formam per aliud æquipollens implere.* — Accedit ratio in cit. l. *Diligenter* insinuata illis verbis: «Nam qui excessit, aliud quid facere videtur.» Quia videlicet commissarius, sive judex delegatus, nullam habet potestatem agendi, nisi quatenus hæc ipsi a delegante fuit concessa: ergo si ipse agat contra formam mandati, sive rescripti, hujusque limites a delegante positos excedat, nihil agit, cum nullam ad sic agendum acceperit potestatem, sed limitatam dumtaxat, videlicet juxta formam sibi præ-

scriptam, et sub tacita conditione, si eam observaverit, Pirhing, h. t. num. 44 et 45. Et hoc adeo verum est, ut non sufficiat formam in rescripto datam per aliud æquipollens implere: quia specificè est implenda, et observanda. Felinus in d. c. *Cum dilecta*, n. 10, ampliat, ii, h. t. post Baldum, et alios in L. 1, ff. de *Liberis et posthumis*.

146. *Secus dicendum, si quid non substantiale prætermittatur.* — Additur notanter num. 144, «ut ea quoad aliquid substantiale non observata,» etc. Nam non invalidatur actus, quando commissarius, sive judex delegatus, quidpiam in data sibi instructione positum prætermittit, si id non pertineat ad formam seu substantiam actus, sed potius concernat ejus qualitates, aut admonitionem seu instructionem quamdam convenientius procedendi in negotio, contineat; prout mox amplius declarabitur. Unde,

147. *Signa colligendi, an in rescripto quidpiam sit positum, pro forma substantiali, nec ne? Ubi in rescripto præfigitur certus ordo procedendi, præsumitur is esse de substantia.* — Quæritur III. Ex quibus signis colligi possit, quidpiam in rescriptis esse positum, seu præscriptum pro forma substantiali, nec ne? Resp. I. Ubi Papa, vel alius superior, in rescriptis præfigit certum ordinem procedendi, talis ordo semper præsumitur esse de substantia. Ita colligitur ex cit. c. *Cum dilecta*, ac notat Baldus ibid; n. 10, ubi ad hoc ipsum probandum allegat c. *Pisanis*, 19, de *Restitut. spoliat.* Unde, quando in aliquo rescripto mandantur duo, vel plura fieri, illud ante alia est expediendum, quod in ipso prius narratur, seu fieri præscribitur: alias ipso jure irritum erit, quod secus gestum fuerit; idque tum per rationem, tum per jura proxime allegata.

148. *Idem dicendum, si quid alio modo, vel in alium finem præscribitur in rescripto, ac jus commune requirit.* — Resp. II. Illa etiam censetur esse forma substantialis, quæ in rescriptis, seu mandatis apostolicis, alio modo, vel in alium finem præscribitur, ac jus commune requirit. Ita Covarruvias in c. *Alma mater*, part. I, § 9, n. 8, Abbas in cit. c. *Cum dilecta*, n. 12, et ibi Layman, n. 7, h. t.; Sanchez, lib. III, de *Matrim.* disp. 33, n. 4, et alii. Ratio est, quia tunc superior, ut puta Papa rescribens, censetur novum mandatum concipere, neque sub alia conditione, sive modo, quam expresserat, potestatem exequendi suo commissario, seu judici delegato

committere; et proinde talis expressio inducit novam formam.

149. *Secus, si in rescripto exprimitur id, quod de jure communi jam inest.* — Aliud est dicendum de expressione illius, quod inest de jure communi, nec tamen juxta istud spectat ad formam, sive substantiam actus: nam talis expressio non inducit novam formam, sed potius sapit instructionem ad causam. Abb. cit. nu. 12, Pirhing. b. 1., num. 48, et alii. Exemplum hujus affert Sanchez. loc. cit. num. 2, de sacerdote, cui episcopus committit facultatem assistendi matrimonio quorundam sponsorum, præmissis tamen tunc denuntiationibus: nam quia hoc ipsum de jure inest, hujus expressio non censetur novam formam inducere; ac proinde sacerdos ille valide (etsi illicite) assistit matrimonio, quamvis tunc denuntiationes non fuerint præmissæ. Atque in simili expressio conditionis, quæ de jure inest, nihil operatur, arg. l. 3. ff. de Legatis I. ac nota Bartolus, ibid. in summiario: quamvis enim non exprimeretur, tamen subintelligi deberet.

150. *Vel ex aliis conjecturis oppositum sufficienter non deprehendatur.* — Quinimo etiam dictam illud, quod quando commissio fit sub certa forma, quæ de jure non inest, censeatur forma illa esse substantialis, adeo ut ipsa non servata corrumpat actus: limitari, atque intelligi debet, dummodo ex aliis conjecturis oppositum sufficienter non deprehendatur. Sanchez, cit. disp. 33, num. 6. Et ita accidit, quando vel ex materia subjecta, aut modo loquendi, aliisve circumstantiis, vel ex curiæ consuetudine, sufficienter colligi potest, non fuisse mentem delegantis, per talia verba præscribere novam formam substantialem, sine qua actus non subsisteret, sed solummodo monitionem quandam, atque instructionem facere, quid ipse circa negotii expeditionem observandum arbitretur. Layman, in d. c. *Cum dilecta*, n. 6, n. 1., Pirhing, n. 48, et alii. Hinc in d. *Diligenter* § fin. ff. *Mandati*, habetur, valere emptionem, si quis accepto mandato, ut emeret Styrium decem r. g. florenis, emit eundem novem florenis: quia causa mandandi bene potest reddi melior; sicque ex hoc de mente ejus abunde liquet.

151. *Forma censetur esse substantialis, quando in rescriptis additur consilio.* Non aliter, aut hujusmodi. — Resp. III. Ubi in rescriptis certa forma præscribitur addita illi consueta, non neque alio modo, secus

fiat, irritum sit et inane,» aut hujusmodi: clarum est, quod ejusmodi forma sit substantialis, eaque non servata corrumpat actus. Barbosa, in tract. *De Clausulis usu frequent.*, claus. 84, citans plurimos alios. Nam hujusmodi clausula arguit præcisam rescribentis mentem, ac denotat omnino abesse ejus voluntatem in casu contrario: sicque necessitatem facit, et expressam formam inducit, qua non servata nihil agitur. Neque enim superior taliter rescribens voluit alteri facultatem agendi committere, seu delegare, nisi sub conditione, ut procedat modo sibi præscripto: ac proinde deficiente tali conditione perinde est, ac si nihil actum fuisset. Jason in c. *Cum dubitabitur*, num. 142, C. de jure *emphyteut.*

§ VII

DE OBREPTIONE, AC SUBREPTIONE RESCRIPTORUM.

152. *Obreptio, et subreptio rescriptorum quomodo committuntur?* — Quæritur I. Quid sit obreptio, et subreptio, et an differant? Resp. Obreptio, et subreptio rescriptorum tunc committuntur, quando per supplicantem vel exprimitur falsitas, vel tacetur veritas de jure exprimenda. Haec desumitur ex c. *Super litteris*, 20, h. t. ibi: «Tacita veritate, vel suggesta falsitate.» Et infra: «Falsitatem exprimit, vel supprimit veritatem,» etc. Dupliciter enim in rescriptis potest vel subreptionis vitium contingere, nempe vel propter expressionem falsitatis, vel propter taciturnitatem veritatis, quæ de jure exprimi deberet, prout amplius patebit ex dicendis.

153. *Nonnulli volunt, esse differentiam inter obreptionem, et subreptionem.* — Resp. II. Quamvis nonnulli velint esse differentiam quandam inter obreptum et subreptum: nihilominus hæc duo sæpius inter se confunduntur, et quantum ad propositum non differunt, sed quidquid dicitur de uno, etiam dictum intelligitur de altero. Ita Abbas in c. *Cum dilecta*, n. 7, n. 1., Jason in c. *Præscriptione*, n. 1, C. *Si contra jus*, etc.; Fagnanus in c. *Super litteris*, n. 3, h. t. citans alios.

154. *Et juxta hoc rescriptum obreptum, et subreptum, quid sit?* — Et quidem prima pars patet ex eo, quia nonnulli volunt, quod obreptio committatur per falsi narrationem, subreptio autem per veri taciturnitatem. In quo sensu *Rescriptum* dicitur *subreptum*, quando impetratur tacita veritate necessario

explicanda: *obreptum* vero, quando impetratur expressa falsitate. Et ita tenent plures doctores, quos refert Menochius, *de Arbitr. judic.*, cas. 201, n. 9, qui proinde addunt, quod majus est vitium obreptionis, quam subreptionis; cum gravius esse reputetur falsum exprimere, ac verum tacere. Alii vero *Rescriptum subreptum* appellant illud, quod impetratum fuit expressa falsitate, vel suppressa veritate: *obreptum* vero, quod est impetratum sub involucrio verborum, puta ironice, vel ita callide loquendo, sive supplicando, quod Papa non percipiat veritatem; prout voluit Innocentius in c. *Cum dilecta*, n. 1, et 2, h. t. et ibidem Imola n. 10, et nonnulli alii; quam differentiam Abbas, cit. n. 7, ait, semper menti tenendam, quamvis ultro fateatur ipsam aperto jure non probari, imo leges promiscue uti his vocabulis.

155. *Obreptio, et subreptio, quantum ad propositum, coincidunt.* — Altera pars, præter auctoritates doctorum jam relatas, probatur ex l. I. C. *Si nuptiæ ex rescripto, petant*, ubi eadem litteræ «modo obreptione precum, modo subreptione precum,» impetrari dicuntur; sicque hi termini inter se confunduntur, ac pro synonymis, et idem importantibus accipiuntur. Concordat textus in l. *Si quis obrepserit*, ff. *ad Leg. Cornel. de Falsis*, ibi: «Si quis obrepserit præsidi (veritatem in precibus ab eo datis non adjiciendo) perinde punitur, atque si falsum fecerit.» Et amplius hoc ipsum liquet ex c. *Super litteris*, 20, h. t. ubi per totum parificantur taciturnitas veri, cateroquin de jure exprimendi, et suggestio falsi, ut notat Fagnanus, ibid. n. 25, cum aliis. Et merito: «nam uterque reus est, et qui veritatem occultat, et qui mendacium dicit,» prout legitur can. *Quisquis metu*, II, q. 3, et cap. 1, *Crimine falsi*: sicque recte concluditur, quod quantum ad propositum, seu in ordine ad irritanda rescripta, obreptio et subreptio pro eodem sumantur, et nihil inter se differre censeantur. Sanchez, lib. VIII. *de Matrim.* disp. 21, num. 2.

156. *Obreptio, sive subreptio, an, et quando vitiet rescriptum? Cap. Super litteris, 20, h. t. est clavis totius tituli et quæ distinctio in ipso ponatur.* — Quæritur II. An, et quando, obreptio, sive subreptio vitiet rescriptum? Resp. De hoc extat celebre capitulum, quod incipit, *Super litteris*, 20, h. t. atque a summiario ibidem appellatur *Clavis totius tituli*: «Pontifex ex professo loquens de rescrip-

tis justitiæ, seu ad lites, imprimis distinguendum inquit «inter eos, qui per fraudem, vel malitiam; et illos, qui per simplicitatem, vel ignorantiam,» tacita veritate, vel expressa falsitate, litteras impetrant apostolicas.

157. *Vitiatur rescriptum, si per fraudem, vel malitiam exprimitur falsitas, aut veritas supprimitur.* — Deinde loquendo de prioribus, sive de illis, qui per fraudem, vel malitiam exprimunt falsitatem, vel suppriment veritatem, decernit ibidem verbis sequentibus Pontifex, «quod ipsi in suæ perversitatis poenam nullum ex illis litteris commodum consequantur: ita videlicet, quod delegatus (postquam sibi super hoc facta fuerit fides) nullatenus de causa cognoscat.»

158. *Quid si per simplicitatem, vel ignorantiam hoc fiat?* — Loquendo autem de altero membro distinctionis, sive quando falsitas expressa, vel veritas occultata fuit per simplicitatem, vel ignorantiam: rursus Pontifex verbis sequentibus censet «distinguendum, quæ falsitas suggesta fuerit, vel quæ veritas occultata. Nam si talis expressa sit falsitas, vel veritas occultata, quæ quamvis fuisset tacita, vel expressa, Nos nihilominus (inquit Pontifex) saltem in forma communi, litteras dedissemus, delegatus non sequens formam in litteris ipsis appositam, secundum ordinem juris in causa ipsa procedat. Si vero per hujusmodi falsitatis expressionem, vel suppressionem etiam veritatis, litteræ fuerint impetratæ, quæ tacita, vel expressa, Nos nullas prorsus litteras dedissemus (de quo, juxta doctores, delegatus cognoscere debet, attendendo ad stylum curiæ Romanæ, vel consuetudinem alioquin in similibus observari solitam) a delegato non est aliquatenus procedendum, nisi forsitan eatenus, ut partibus ad suam præsentiam convocatis, de precum qualitate cognoscat.» Hæc ibi.

159. *Tres regulæ Abbatis circa hoc: — Ex quibus verbis Abbas, ibid. n. 4, elicit, breviterque ponit tres regulas. Prima est: Subreptio dolosa vitiat rescriptum in totum. Secunda: Subreptio ex ignorantia, vel simplicitate, si fuit causa obtinendæ solius formæ rescripti, non vitiat substantiam ipsius rescripti, ex quo princeps alias expressa veritate, vel falsitate tacita, rescriptum concessisset. Tertia: Si cessante subreptione Papa nullo modo dedisset rescriptum, vitiat illud in totum, licet ex ignorantia, vel simplicitate, veritas fuerit tacita vel falsitas*